

<https://doi.org/10.15407/ukrmova2025.03.095>
УДК 811.161.2'38:808.5

Т.А. КОЦЬ, доктор філологічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу стилістики,
культури мови та соціолінгвістики
Інститут української мови НАН України
вул. Михайла Грушевського, 4, м. Київ, 01001
E-mail: tetyana_kots@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4622-9559>

ДИНАМІКА ЛІТЕРАТУРНОЇ НОРМИ В ТЕКСТАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІАРЕСУРСІВ: ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛЬОВИЙ ВИМІР

У статті досліджено теоретичні проблеми літературної норми на сучасному етапі функціонування української мови в загальнослов'янському контексті та в умовах цифровізації медіапростору. Проаналізовано зміни у визначенні критеріїв нормативності мовних одиниць, наголошено на засадах їх ціннісного сприймання в суспільстві залежно від внутрішньомовних та позамовних соціокультурних чинників національного простору. Простежено три основні тенденції нормотворення: посилення авторської позиції в тексті, експресивізація публіцистичного стилю та її вплив на книжні різновиди мови, спрощення стандартів у виборі мовних одиниць.

Ключові слова: літературна норма, нормотворення, функціональні тенденції мовного ресурсу, взаємодія стилів, оцінність, експресивізація, спрощені мовні стандарти.

Перша чверть ХХІ ст. стала для української літературної мови епохою кардинальних змін¹, пошуків, викликів, пов'язаних, з одного боку, із культурно-історичними, суспільно-політичними умовами всередині національного простору, а з іншого, — із глобалізаційними тенденціями сучасного цифро-

¹ Цю статтю написано на основі доповіді, виголошеної на засіданні вченої ради Інституту української мови НАН України. Її присвячено актуальним теоретичним проблемам унормування української літературної мови у ХХІ ст. Додано відгуки С.О. Вербича та Л.М. Колібаби, що допоможуть читачеві об'єктивно оцінити запропоноване розв'язання дискусійних наукових проблем сучасного українського мовознавства.

Цитування: Коць Т.А. (2025). Динаміка літературної норми в текстах сучасних українських медіаресурсів: функціонально-стильовий вимір. *Українська мова*, 3 (95), 95—110. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2025.03.095>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

вого середовища, пріоритетами якого є поширення змістово різнопланової інформації з усіх сфер життєдіяльності соціуму. Її цінність вимірюється вже не достовірністю фактів, а сенсаційною значущістю і оперативністю. Змінився і формат передавання повідомлень. На думку мовознавців, інтернет, де щодня відбувається безліч дискусій, став важелем демократії та рівності, оскільки скасував поточну асиметрію традиційних медіа за принципом: один говорить, решта слухає (Skrabacz, Lewińska-Krzak, 2022, s. 131). Такі тенденції зумовлюють перебудову у виборі мовних засобів для забезпечення нових комунікативних потреб соціуму в усіх сферах мовного функціонування — публіцистичній, художній, науковій, офіційно-діловій, релігійній. Відповідно всі різновиди літературної мови активно залучені в цифровий світ комунікації. Показовими для них є максимальна відкритість і посилена міжстильова взаємодія, яка вже не так сприяє природному оновленню мови, як провокує явище стильового поліморфізму (термін С. Гайди) — змішування різнорідних стилів і жанрів, унаслідок чого виникає текст не регламентований жодною стильовою нормою (Gajda, 2001, s. 25). Ці процеси супроводжуються зазвичай недотриманням літературної норми, поширенням мовних помилок, причини яких різні — від елементарної неграмотності до неконтрольованих технічних механізмів, зокрема в машинних перекладах, текстах штучного інтелекту тощо. Але проблема має і інший більш глобальний вимір — у суспільстві змінилося ставлення до літературної норми. Її вже не сприймають як імператив, а швидше як гнучкий набір мовних засобів для забезпечення комунікативних намірів мовця, що має і свої переваги, і свої загрози. Мовна практика демонструє пошуки відповідних цінностям доби засобів, оновлюючи їх, але часто порушуючи засадничі критерії нормативності.

ЗАСАДИ СУЧАСНОГО НОРМОТВОРЕННЯ: ВІД ТРАДИЦІЙНОГО ДО НОВОГО

Хоч літературну норму пов'язують передусім із набором приписів і обмежень, які встановлюють у кодифікаційних працях, її статус і внутрішня структура зумовлені функціональною сутністю мови. Таке розуміння проблеми запропонував Е. Косеріу, протиставивши мовну норму системі можливостей мови і витлумачивши її як реалізовані загальноприйняті можливості мовної системи, на відміну від нереалізованих можливостей системи й реалізованих, але не загальноприйнятих як нормативні (Coseriu, 2007, s. 153). Цей напрям поглиблено в монографії «Літературна норма і мовна практика» (Єрмоленко, 2013) та працях інших славістів (Gajda, 2001; Habrajska, 2004; Sartori, 2007; Skudrzyk, 2005). Ураховуючи теоретичні засади цих досліджень та проєктуючи їх на реальні зміни в українській літературній мові останніх десятиліть, визначимо основні напрями літературної норми української мови нашого часу.

Незаперечним є твердження, що добір одиниць серед закріплених мовних засобів у кодифікаційних працях має відповідати комунікативній меті

автора. Кожен функціональний різновид мови відображає відповідний рівень кодування та декодування інформації так, щоб вони були симетричними та забезпечували порозуміння між індивідами. Лінгвісти зауважували, що літературна норма має завжди пропонувати повний перелік засобів, які б гарантували, що будь-яке повідомлення тлумачиться у спосіб, який відповідає намірам відправника, незалежно від допоміжних контекстуальних чинників (Nabrajska, 2004, s. 293). Є.А. Карпіловська, досліджуючи лексичний аспект цієї проблеми, зазначала, що «функціонально-стильова диференціація системи та структури мови становить засіб посилення її комунікативної потужності» (Карпіловська, 2024, с. 11). В умовах сьогодення ця проблема набуває особливої ваги з огляду на реалізацію функціональних можливостей норми на тлі максимальної відкритості всіх стилів літературної мови до взаємодії та змін, продиктованих настроями суспільства та технічними можливостями інтернету, який є основним джерелом інформації. Ці трансформації мають вже системний характер і свідчать про ціннісні переорієнтації суспільства у визначенні нормативності мовних одиниць. Утрачають актуальність засадничі критерії літературної норми, визначені не так уже й давно (у 2013 р.) у праці «Літературна норма і мовна практика»: мовна традиція; загальновизнані зразки, мірилом яких була мовна практика авторитетних письменників; естетичний канон — визначальний із часів формування літературного стандарту — від кінця XIX — початку XX ст. (Єрмоленко, 2013, с. 20). Іншим стає і їхнє змістове наповнення: на напрями динаміки літературної норми впливає не художній стиль, а публіцистичний; по-різному тлумачать поняття традиції, часто називаючи її перерваною або застарілою. З огляду на це пропонують замінити терміноназву *літературна норма* на *мовний стандарт* (Mozer, 2020). Чи означає це, що традиційне розуміння норми стає архаїчним?

Мовна практика засвідчує, що визначальними в сучасних умовах для динаміки літературної норми є мінливі соціокультурні чинники доби, що загострюють увагу суспільства на визначених проблемах. Норма, реагуючи на запити часу, відбирає із загальних, закладених у мовній системі пластів одиниць, відповідні настроям суспільства засоби для відбиття його ціннісних намірів. Сьогодення активізує значний фонд, передусім українського лексикону, який у попередні періоди історії літературної мови був із різних причин функціонально обмеженим, коригуючи його стилістичне використання. Тобто важливим чинником змін, наголошуємо — саме змін, у межах літературної норми є аксіологічний критерій. Чи заперечує він традиційні критерії літературної норми загалом? Однозначно, ні. Саме на їхніх засадах сформовано ядро символічної літературної норми української мови — сталий фонд, що є непорушним мірилом стабільності української літературної мови в усі часи. Динаміка, зумовлена ціннісними векторами суспільства, — невіддільний складник мовного життя, але вона охоплює лише деяку частину змінного ресурсу, переважно на лексичному рівні. До того ж не всі тенденції стають системними і сприйнятними для мовного узусу. Певний суб'єктивізм у літературній нормі вбачав Ю.В. Шевельов:

«Норми літературної мови тим кращі, чим більше вони відповідають тенденціям розвитку даної мови й чим на більше число мовців вони спираються. Однак кінець-кінцем у них завжди є певна частина довільності і суб'єктивності. З погляду суто наукового не можна говорити, що в мові що-небудь є правильне або неправильне, — бо все, що є в мові, має причини своєї появи, отже, по-своєму обґрунтоване. Але практичні потреби порозуміння, спілкування й закріплення національної єдності владно вимагають, щоб норми були і щоб у мові засуджувалося все те, що цим нормам не відповідає» (Шевельов, 1951, с. 9—10).

Ціннісний світ сучасних українців, з одного боку, — відкритий до всеохопних процесів демократизації світу, що «супроводжується лібералізацією у ставленні мовного соціуму до користування нею, тобто розширенням — далеко не завжди виправданим з погляду розуміння традиційних засад літературної мови — меж мовного узусу й навіть розширення «плюралізму» в підходах до мовної норми» (Тараненко, 2025, с. 34), провокує переважання емоційного над раціональним (Wolny-Zmorzyński, 2006, s. 115; Kłosińska, 2009), а з іншого, — наповнений екзистенційними викликами російсько-української війни та психологічною напругою в суспільстві.

Аксіологія українського простору ще не зовсім однорідна й цілісна, повною мірою не позбавлена від ідеологічних наративів минулого і не відображає єдності у спільному баченні майбутнього, незважаючи на те, що в часи незалежності вже виросло ціле покоління нації, яке б мало бути вихованим на засадах мовної ідентичності. Це провокує різновекторність, хаотичність змін у вербальних засобах сучасних текстів. Такі процеси відбуваються на тлі загальносвітових тенденцій: 1) посилення авторської позиції в тексті; 2) функціонально-стильових змін у межах усіх різновидів літературної мови, передусім унаслідок виразної тенденції до експресивізації; 3) спрощеного підходу у виборі мовних засобів.

ПОСИЛЕННЯ АВТОРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ В ТЕКСТІ: ПЕРЕВАГИ І ЗАГРОЗИ

Можливості авторів текстів продемонструвати свої ціннісні вподобання загострюють проблему різних інтелектуальних рівнів знань мови в суспільстві, адже кожен індивід використовує лише певну частину засобів від загального ресурсу мовної системи, що не відображає широти її функціональних можливостей і свідчить про різні рівні володіння літературною нормою. Авторську вербальну інтерпретацію інформації в текстах різних стилів і жанрів славісти переважно кваліфікують як розхитування цілісності узусу, що свідчить про віддаленість літературної норми від мовної практики та про її реалізацію лише в мові вузького кола еліти (Markowski, 2006, s. 21). Виразником авторської мовної компетентності є так звана авторська журналістика, проекти якої реалізують не журналісти, а представники різних професій у різноманітних мультимедійних жанрах. Вони мають потужні технічні можливості й охоплюють значну аудиторію, пропагуючи почасти

не літературний стандарт, а орфоепічні, лексичні, граматичні помилки. Для нашого інформаційного простору це типові вади, що є наслідком тривалого зросійщення, якого ми ніяк не можемо позбутися. Проте тенденція збереження авторської мови, особливо у книжних стилях, для динаміки української літературної норми має і позитивні вияви, зокрема в питанні автохтонізації мовних засобів, яке ще далеко не розв'язано, але згасає у провідному стилеві сьогодення — публіцистичному. Збереження мови автора, як-от у наукових текстах гуманітарного напрямку, сприяє реактивації забутих українських слів, які можуть стати надбанням загальноновживаного ресурсу. Наприклад слів *оковид*, *рівнорядний* не зафіксовано в сучасних словниках, але їх актуалізовано в наукових працях літераторів, напр.: *Студії над історичною прозою української еміграції з перспективи національної, колективної, індивідуальної пам'яті варто проводити не тільки в літературознавчому ракурсі, а й, сказати б метафорично, з обріїв культурознавства. Саме з такого оковиду можна побачити її ідеологічні, соціальні, культурологічні, ідейно-естетичні контури як важливого медіума колективної пам'яті, у координатному просторі тетогія — пам'яті як феномену культурологічного та історичного* (І. Набитович. Слово і час. 2022. № 4. С. 47); *Однак літературні тексти не можна трактувати рівнорядно з іншими медіями культурної пам'яті, з іншими символічними системами (історичні хроніки, історичне письменство, тексти юриспруденції, релігійні твори, мітологічні оповіді)», бо вже з XVIII ст. літературним текстам приписують відмітні риси, які відрізняють їх від історичних/історіографічних наративів* (І. Набитович. Слово і час. 2022. № 4. С. 54). Це забуті лексеми з активного словника початку ХХ ст. Лексико-семантичний потенціал іменника *оковид* засвідчено у «Практичному словникові синонімів української мови» С.Й. Караванського, який подав його як синонім до слова *перспектива*, пор.: «перспектива: оковид (далека); плян (широка); панорама, картина (близька); майбутнє; віддаль [з віддалі літ]» (Караванський, 1998, с. 298). У корпусах «Грак» і «Мова. Info» уже зафіксовано вживання цього іменника в мові сучасних ЗМІ, напр.: *Преподобний зрікається віри й на роки випадає з оковиду оповідача* (Україна молода, 23.09.2016). Слово *рівнорядно* традиційно використовували як термін у лінгвістичних працях (Синявський, 1931), а в сучасній мовній практиці воно активно функціонує як синонім до слів *рівнозначно*, *тотожно*.

Авторська мова релігійних текстів орієнтована передусім на популяризацію діалектного фонду, який не має знижених стилістичних конотацій і не порушує принцип сакральності релігійного стилю. Пор. вживання дієслова *досвідити*: *Ми боронимо Богом дане право жити як люди на своїй землі. З цієї причини, будучи переконаними у своїй правоті, всупереч усім страшим випробуванням, які досвідчуємо щодня, ми все ж таки не втрачаємо надії. Бо живемо не тільки одним днем і дивимося на перспективу кожної людини через призму вічності* (Патріярхат. 2022. № 5). Це слово, стилістично обмежене в сучасних лексикографічних працях позначкою *діал.*, зі значенням ‘азнати; переконатися’ (СУМ II, с. 382; СУМ-20 IV, с. 816), але було поширене в мовній практиці початку ХХ ст., про що свідчить його

фіксація в тогочасних словниках із варіантами *досвідчати*, *досвідчувати* (Кримський, Єфремов, 1924—1933; Ніковський, 1927). У «Російсько-українському словникові складної лексики» С.Й. Караванського зафіксовано синонімічне вживання дієслів *досвідити* і *навчати*, *інструктувати* (Караванський, 2016).

Показовою для релігійних текстів є активізація рідковживаних та розмовних слів, зокрема *користати*, *огульно*, *візія*, *таланний*, напр.: *Важливо у Великому пості приступити до Тайнства Покаяння. Церква заохочує до частоті сповіді, але тих християн, хто не **користає** з неї впродовж року, зобов'язує принаймні раз у рік приступити до цього тайнства, яке веде нас не лише до примирення з Богом* (<https://surl.lu/uozkib>); *І **візія** нашого українського майбуття також має бути такою світлою і яскравою, щоби нам не забракло впевненості прокладати шлях крізь усі можливі мороки сьогодення* (Патріярхат. 2022. № 6); *Сучасна молодь — це найбільш **таланна генерація усіх поколінь**, оскільки вона вже як мінімум 30 років живе українським життям, чого не мала жодна генерація до цього часу. Це молодь, яка своєю кров'ю показала свою віру в такі великі цінності, як свобода, ідентичність, демократія, вільний світ. Змогла це зробити у симфонії з багатьма країнами світу* (Церква і суспільство. 2023. № 3). Їх можна кваліфікувати як потенційні одиниці загальноновживаного нейтрального словника літературної мови.

На сьогодні такі процеси не набули системного характеру. Книжні стилі, порівняно з публіцистичним, мають значно обмеженішу аудиторію, проте свідчать про неперервність внутрішньомовних лексико-семантичних тенденцій оновлення літературної норми.

Серед загроз поширеного плюралізму думок авторів текстів — неконтрольований штучний вплив на літературну норму. Показовий приклад — ініційована чиновниками освітньої галузі фемінітивізація мови, що набуває загрозливих масштабів, руйнуючи морфонологічні, лексичні, стилістичні норми української літературної норми, особливо в адаптації до законів української мови іншомовної лексики (Карпіловська, 2017, с. 386; Коць, 2023, с. 102). Явища, які суперечать внутрішнім засадам мови, породили низки штучних варіантів, що спричиняє спротив в узусі навіть на рівні мовного чуття, напр.: *вождь* — *вождия / вождиця / вождиха*; *канцлер* — *канцлериня / канцеляриня / канцлеркиня / канцлерка*; *філософ* — *філософеса / філософиня / філософка*. Такі процеси не сприяють ні утвердженню мовної ідентичності, ні інтелектуалізації мови, ні цілісності мовного узусу. У зв'язку із цим актуальними є засади нормотворців початку ХХ ст. О.Б. Курило зауважувала: «Штучна мова затьмарює думку та затримує духовний розвиток» (Курило, 1942).

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗМІНИ ОДИНИЦЬ У МЕЖАХ СТИЛЬОВИХ РІЗНОВИДІВ МОВИ У ПРОЄКЦІЇ НА ЛІТЕРАТУРНУ НОРМУ

Значно потужнішими, ніж авторська позиція в тексті, є функціональні зміни — міжстильова взаємодія, яка охоплює всі сфери мови, впливаючи на стилістичну диференціацію, порушуючи комунікативно-прагматичні засади творення текстів та стилістичний баланс мовних засобів у всіх різновидах літературної мови. Усі стилі однаково важливі для реалізації літературної норми, але лише одному з них належить провідна роль у процесах нормотворення. Ю.В. Шевельов наголошував, що «в кожную епоху існує багато стилів, і навіть якби хто хотів їх відтати, то це б йому не вдалося. Але в кожную конкретну епоху чи період з-поміж багатьох стилів панує, задає тон один, іноді два, які і визначають цю епоху» (Шевельов, 2008, с. 648). Про важливість зворотного впливу стилю на літературну норму зауважувала С.Я. Єрмоленко: «Вага стильового різновиду — це міра вияву стилю чи жанру мови, комунікативної ситуації у формуванні норми. Що більша вага стилю, то більші його можливості в кодифікації та нормуванні» (Єрмоленко, 2013, с. 224).

Напрями основних змін сьогодення визначає публіцистичний стиль, який С. Гайда метафорично назвав «стилістичним плавильним котлом» (Gajda, 2001, s. 25). Саме цьому функціональному різновидові належить провідна роль у формуванні векторів літературної норми.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ НОРМОТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТЕКСТУ

Показовий напрям трансформацій публіцистичного стилю — виразна експресивізація, яка вже стала невіддільною частиною інформаційних жанрів.

Вибір мовних засобів у ЗМІ зумовлений у сучасних умовах не їхньою інформаційною функцією, яку вможливорює не нейтральний або раціональнооцінний словник, а впливом на масову свідомість. Саме тому із закладених у мовній системі одиниць найприйнятнішим і найдієвішим є емоційний пласт лексики. Його шкала не задовольняє потреб комунікації і постійно зростає передусім у вияві негативної оцінки, реалізуючи потенційні можливості мови. Вузловим поняттям виразно негативної експресивної оцінки є війна, а її уособленням — ворог. Навколо цього образу активізовано значну частину стилістично зниженої лексики, основним ресурсом якої є розмовні слова з виразною негативнооцінною конотацією, напр.: *Для чого ці заяви і заходи на засідання ООН, коли путінський холодій Небензя сидить зі своїм пихатим обличчям під час виступу Зеленського. Сидить і демонстративно шарить-ся в телефоні, копошиться в паперах, дивиться, перебирає їх своїми кривавими ручонками. Поки він це робить, до Генасамблеї ООН долітає ще один міністр закордонних справ РФ, де теж буде виступати* (24 канал, 25.09.2024). Емоційність досягає виразно зниженого звучання і в оцінці діяльності міжнародних політиків, пор.: *Стогони, шмарклі європейців про те, що «так з нами не може-*

на», нас також не повинні цікавити. Нас повинні цікавити гроші на закупівлю американської зброї, оскільки у достатній кількості вона є тільки в них. У нас гинуть люди, а не в них. *Сморід їхніх підшитаників нас не повинен хвилювати* (<https://surl.li/zfdkrp>). Розмовна негативна емоційність почасти переходить у метафоричну іронію: *Автоматичне набуття Україною членства в НАТО, знаєте, трохи попахує солодким Будапештом, солодким Бухарестом, а потім солодким Парижем дадуть по голові* (<https://surl.li/xkegqr>). Частотне вживання таких одиниць помітно позбавляє інформаційні жанри раціональної оцінності і пов'язаної з нею стилістичної нейтральності інформаційного тексту, що можна справедливо оцінювати як механізм протидії інформаційній війні. Але це явище змінює не лише словник публіцистичного тексту, а й свідчить про зміну критеріїв експресивності й розмовності, мовно-естетичного канону, значно розширюючи шкалу негативнооцінності та жанрові межі її застосування. Щодо переосмислення критеріїв розмовності промовистим є дослідження М.М. Пилинського, який свого часу її виявом у публіцистичних текстах уважав уживання слів *гордий, ніжний, правдивий, дотепний* тощо (Пилинський, 1976, с. 23—42). Ми їх уналежнюємо до раціональнооцінного словника, свідченням тому є їхня нейтральна стилістична семантика в кодифікаційних працях. А сама категорія розмовності вже підпорядкована досягненню максимальної емоційності й експресивності словника, який психолінгвісти називають найефективнішим способом впливу на масову свідомість суспільства (Mikołajczuk, 2000; Nowakowska-Kempna, 1986).

Мовознавці наголошують на можливих курйозах у сприйманні суспільством виразно експресивних інформаційних повідомлень. Упізнавані читачами і слухачами аналітичні жанри є своєрідною інструкцією для коректного розуміння і сприймання інформації, яку перевіряв, осмислював, аналізував колектив редакції, залучаючи документальні джерела. Невизначеність жанрових ознак створює різні ступені її неправильного тлумачення або й спотворення (Chudziński, 2007, s. 124). Як приклад дослідники пригадують масову паніку серед слухачів британського радіо після трансляції радіовистави про початок ядерної війни, яку аудиторія сприйняла як репортаж (Maślanki, 1976, s. 90).

Змінилися жанрові комунікативно-прагматичні ознаки науково-популярних проєктів у ЗМІ — тепер у межах одного тексту поєднують наукову інформацію з розважальними елементами, вербалізаторами якої є емоційнооцінні слова. Показові, зокрема, науково-популярні передачі про історію України, під час яких для зацікавлення аудиторії активно використовують стилістично знижений словник, напр.: *Що таке нацизм? Мені неодноразово траплялися твердження, що я, мовляв, в сорочках лайна не розбираюся. Що таке нацизм, що таке фашизм — яка різниця?* (<https://surl.li/aevgcj>); *А подивіться, які ж полководці керували українцями? Бо недарма ж кажуть: «Який Сидір, така й Гапка. Який кожух, така й латка»* (<https://surl.li/zqdivx>).

У минулому сторіччі публіцистичний стиль активно взаємодіяв передусім із художнім (Пилинський, 1990), і його імпульси не набували масштабного впливу на літературну норму. Сьогодні вони поширюються навіть на консервативні, книжні різновиди мови.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗМІНИ МОВНИХ ЗАСОБІВ У КНИЖНИХ СТИЛЯХ

Зміна балансу книжності-розмовності-емоційності помітна в науковому стилі, передусім у текстах гуманітарного сектору, якому завжди була притаманна стилістична нейтральність задля забезпечення об'єктивного сприймання інформації реципієнтами. Ця тенденція вирізняє українську літературну мову на тлі слов'янського контексту, адже більшість дослідників у відхиленні від нейтральності в науковому тексті вбачають технічні недогляди, пов'язані з неувважністю авторів (Wytrębowski, 2009). Деякі наукові видання, причому у власне наукових жанрах доповідей та статей, свідчать про свідоме вживання слів, наприклад із переносним значенням та з виразною розмовною конотацією (*шпетити, прослизати, приправляти, докотитись, діставати, вичищений* та ін.), напр.: *У цьому творі, який можна вважати точкою відліку її письменницької кар'єри, авторка порушує питання жіночої долі і щедро приправляє його прискіпливими фізіологічними подробицями* (Вісник НАН України. 2022. № 12. С. 45); *У результаті цивілізаційні кордони України ставали все беззахиснішими, через них легко прослизали* наративи і образи російської пропаганди, зазвичай транскрибовані у вигляді культурних продуктів (Вісник НАН України. 2022. № 12. С. 62); *Саме за це і шпетив Сталін Довженка* (Вісник НАН України. 2022. № 12. С. 60). Показово, що цей процес поширюється на термінологічний апарат науки, зокрема в продукуванні нових терміноназв із виразною емоційною негативною оцінністю, пор.: *Анні Ерно явно вірить у визвольну силу письма. Її роботи безкомпромісні й написані простою, вичищеною мовою* (Вісник НАН України. 2022. № 12. С. 44); *Невипадковим є не раз деклароване, зокрема і в сьогодиншній російській пропаганді, зверхнє ставлення до України як держави вочевидь «жіночої», «бабистої» — російський імперіалізм, такий фалократичний, виструнчений по вертикалі: державний, ідеологічний, культурний* (Вісник НАН України. 2022. № 12. С. 65). Це суперечить природі не лише стильової норми наукового стилю, а й природі терміна, однією з диференційних ознак якого є стильова нейтральність. Такі тенденції нівелюють ще один визначальний напрям літературної мови — інтелектуалізацію, оскільки переважання зниженого емоційного словника не може бути свідченням високого інтелектуального рівня розвитку нації.

Негативним виявом для наукового стилю є вживання сленгізмів із негативною оцінкою значенням, які посилюють у тексті метафоричну експресію і змінюють стилістику наукового тексту на публіцистичну, напр.: *Нині подібні фільми, зроблені «за межею фолу» і здорового глузду, змиті самою історією* (Вісник НАН України. 2022. № 12. С. 64). Науковій спільноті треба, безумовно, дбати, щоб такі явища, не мали суттєвого впливу на зміну стильової норми наукового стилю в майбутньому, адже еталоном власне наукового різновиду наукового дискурсу є академізм викладу, особлива інформативна спрямованість, фахова адресність, що залишає за текстом суб'єктивні (часто соціально зумовлені) складники наукової творчості.

Загальна тенденція експресивізації сучасного словника негативно впливає на стильову норму ще одного книжного різновиду літературної мови — релігійного, порушуючи на тлі контексту принцип сакральності тексту, напр.: *Господь перший шукає того, хто вірує, і серед натовпу питає учнів: «Хто торкнувся Мене?»*. А що всі *відпекувались*, Петро мовив: *«Наставнику, то люди коло Тебе юрмляться і тиснуться»* (З проповіді С. Шевчука, 20.11.2023); *Тоді побачите, що слова «Не бійся, тільки віруй» стануть ключем вашої стійкості, силою, якою ви будете вчити інших перемагати самих себе і ворога, котрий на нас насідає* (З проповіді С. Шевчука, 20.11.2023); *Наприклад, в моєї знайомі на фронті був чоловік, згодом у армію пішов син. Проте в їхньому селі їх не вважають героями. Вони невдахи, які просто не змогли «відмазатися»...* (Патріярхат. 2021. № 5). Про остаточне встановлення балансу книжності-розмовності в писемній мові ще в XVII — XVIII ст. зазначав Л.А. Булаховський, наголошуючи, що «далі треба власне закріплювати цю єдність, а не утворювати її вперше» (Булаховський, 1977, с. 338). Важливо, щоб такі процеси порушення цих засад не стали системними і не вплинули на стилістичну диференціацію літературної мови. Тенденції до експресивізації (переважання емоційного над раціональним) літературної мови спостерігаємо на тлі масштабних світових процесів до спрощення вербального наповнення текстів у всіх сферах мовної комунікації.

ВПЛИВ СПРОЩЕНИХ СТАНДАРТІВ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ НА ЛІТЕРАТУРНУ НОРМУ

Проблеми системного осмислення норми в суспільстві ускладнюють процеси домінування візуального над вербальним, що має дієвий вплив на масову свідомість, але провокує фрагментарність у засвоєнні знань, невпорядкованість мислення, що внеможливорює відчуття причиново-наслідкових зв'язків (Sartori, 2007) та руйнує тяглість традиції у збереженні і передаванні літературної норми від покоління до покоління (Skudrzyk, 2005).

Учені-славісти кваліфікують орозмовлення та експресивізацію публіцистичних текстів як вияв загальної тенденції таблоїдизації мови або «імплементатії спрощених стандартів у мові» (Кєра-Figura, 2010). М. Дьюз наголошував, що в медійному просторі вага слова, навіть у книжних стилях, відчутно падає, а образу, — навпаки, зростає (Deuze, 2004, s. 140). Ця проблема, на думку Ф. Ессера, значно глибша і свідчить про зниження ваги освіти в соціумі та збільшення попиту на системний маркетинг (Esser, 1999, s. 293). Деякі дослідники слушно зазначали, що це лише один із виявів таблоїдизації культури загалом, що пов'язано зі спрощенням розумової діяльності в цифровому суспільстві (Janus, 2010).

Спрощення стандартів у мові відбувається внаслідок розширення масштабів відомих мовних механізмів, передусім закону мовної економії, який лежить в основі універбації (Карпіловська, 2024). Це, безперечно, природний процес для мови, зокрема під час творення складних слів, аббревіатур тощо, але бентежать масштаби його реалізації, що поширюються на текст.

Стискання тексту на графічному рівні відбувається за рахунок сучасних зображувально-графічних технологій і використання умовних буквених скорочень та позначень із різних галузей знань та сфер людської діяльності, специфічного застосування розділових знаків, різних видів шрифту, символів. Такі механізми набувають обов'язкового застосування в жанрі інфографіки. Її адресат не лише сприймає, запам'ятовує, аналізує інформацію, а й домислює залежно від своєї мовної компетенції, асоціацій, пов'язаних із життєвим досвідом, знаннями, загальнолюдськими і національними цінностями, культурним оточенням, логікою тощо. Це породжує неоднозначність розуміння коротких текстових повідомлень та провокує спрощений тип мовомислення.

Наслідком спрощеного підходу до вербального передавання інформації є:

1) відтворення іншомовних назв понять і термінів зі збереженням латинської графіки за допомогою технічного копіювання з інших мов, не докладаючи зусиль для передавання їхнього змісту українською мовою навіть в інтелектуально осмислених наукових текстах, напр.: *Під час дистанційного та гібридного навчання важливо викладачу проводити онлайн заняття в синхронному режимі, відповідно до затвердженого розкладу, організовувати різні види навчальної діяльності, використовуючи відповідні інструменти для проведення відеоконференцій тощо. До таких інструментів, які вможливають запланувати зустріч, провести заняття онлайн, а також надати доступ для опрацювання різноманітного навчального контенту уналежнюють сервіс **Microsoft Teams**. **Gartner** визнав сервіс **Microsoft Teams** лідером у сфері уніфікованих комунікацій як послуг (UCaaS) і рішень для організації зустрічей в режимі реального часу* (Відкрите освітнє Є-середовище сучасного університету, 2023, № 14, <https://surl.li/zivimv>); *Вивчаючи об'єкт, застосовують принцип **case study**, який передбачає поглиблений аналіз невеликої сукупності провідних (відносно середнього національного рівня) ЗВО на основі їхньої звітної інформації* (Наука і наукознавство, 2022, № 4. С. 34; <https://surl.li/txrjnk>);

2) поширення іншомовних слів, передусім англізмів, що свідчить про необдумане, здебільшого автоматичне наслідування чужого, блокуючи власний потенціал українського інтелектуального словника. Це демонструють усі функціональні різновиди літературної мови. Не можна виправдати масштаби вживання англізмів навіть у науковому стилі, зокрема в разі масового відтворення детермінологізованих слів, унаслідок частотного вживання в мові ЗМІ, номінацій із різних провідних сфер діяльності, які мають питомі відповідники, пор.: *аутсайдер — останній, стартап — успішний проєкт, гайд — путівник, інструкція*, напр.: *Тому ігнорування решти ЗВО не є виправданим зі статистичних міркувань та виглядає репресивним у науково-політичному аспекті (як провокація скорочень у групі **аутсайдерів** рейтингу)* (Наука і наукознавство. 2022. № 4. С. 40); *Є багато **стартапів**, які мають ідеї розв'язання проблеми, до речі, і в Україні також, але виникає питання — хто це має фінансувати, прибирати в космосі?* (Куншт, <https://kunsht.com.ua>). Деякі приклади, зокрема в офіційно-діловому стилі, загрожують іміджеві української літературної мови на міжнародному рівні, напр.: *Утворено*

держагентство «*ПлейСіті*» як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабміном через віцепрем'єр-міністра України з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій — міністра цифрової трансформації, та який реалізує державну політику у сферах організації та проведення азартних ігор та лотерей (<https://surl.li/mblhfs>). Ці приклади свідчать про варваризацію мови, яка не має нічого спільного з книжністю як категорією, що корелює з інтелектуалізацією.

Такі явища простежуємо також у релігійних текстах, диференційною ознакою яких донедавна була виразна орієнтація на власне український і церковнослов'янський словотвірний ресурси, напр.: *По-четверте, Церква, нарешті, може і повинна інвестувати в розвиток своїх майданчиків комунікації, таких як соціальні мережі, для залучення й утримування уваги вірних і ширшого кола громадськості, але в цьому аспекті важливо робити спільні проекти з медіа, які досі дбають про своїх фоловерів або читачів* (Патріярхат. 2024. № 1). До деяких іншомовних одиниць можна і потрібно знайти атрибутивні відповідники: *кітч* — *продукт масової культури низької якості, саундтрек* — *звукове оформлення*). Проте мовна практика релігійного стилю свідчить про загальну тенденцію необґрунтованого вживання кальок, напр.: *Однак поверхове знайомство з християнською доктриною або небажання «завантажувати» читача складними питаннями має наслідком те, що в жанрових творах християнство перетворюється на кітч, і це викликає закономірну критику* (Патріярхат, 2022. № 3—4); *Пісня, яка стала саундтреком до культового фільму «Цілісно-металева оболонка» Стенлі Кубрика про війну у В'єтнамі, вмить стала нашою реальністю* (Патріярхат. 2024. № 2). Уживання власних усталених відповідників, на думку дериватологів, є природним шляхом розвитку української терміносистеми (Карпіловська, 2017, с. 122). Натомість інтернаціоналізація лексики, особливо зважаючи на практику сучасного інформаційного простору, стає викликом ХХІ ст. Некоректно пояснювати ці явища законом мовної економії, оскільки він передбачає не пошук однослівних номінацій в іноземних мовах, а їх творення «на базі кільकाслівної (аналітичної) у загальному контексті способів і засобів мовної компресії» (Карпіловська, 2024, с. 116—117).

Отже, літературна норма української мови сьогодення, як ніколи раніше, відкрита до змін, що детерміновані як загальносвітовими тенденціями демократизації, можливостями цифрових технологій, так і внутрішніми культурно-історичними, нестійкими аксіологічними орієнтирами суспільства. Екзистенційно важливо не розгубити на цій дорозі власні пріоритети, зберегти наріжний критерій визначення мовного стандарту — відповідності кожного мовного зразка внутрішнім законам мови, утримуючи високий рівень мовної компетентності в усіх стилістичних різновидах мови. Мовознавча ж оцінка цих процесів завжди має бути раціональною, незважаючи на масштабні процеси експресивізації світового простору.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

СУМ — Білодід І.К. (ред.). (1970—1980). *Словник української мови: в 11 т.* Київ: Наукова думка.

СУМ-20 — Русанівський В.М. (ред.). (2010—2022). *Словник української мови: у 20 т.* Київ: Український мовно-інформаційний фонд.

ЛІТЕРАТУРА

- Булаховський Л. (1977). Історичний коментарій до української літературної мови. *Булаховський Л. Вибрані праці у 5 т.* (т. 2, с. 217—560). Київ: Наукова думка.
- Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Коць Т.А., Сютя Г.М., Чемеркін С.Г. (2013). *Літературна норма і мовна практика*. Ніжин: Аспект-поліграф.
- Караванський С. (2014). *Практичний словник синонімів української мови*. Львів: БаК.
- Караванський С. (1998). *Російсько-український словник складної лексики*. Київ: Академія.
- Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П., Клименко Н.Ф. (2017). *Вплив суспільних змін на розвиток української мови*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П., Клименко Н.Ф. (2024). *Система та структура української мови у функціонально-стильовому вимірі*. <https://surl.li/tgqvlb> (дата звернення: 15.04.2025). Київ: Інститут української мови НАН України.
- Коць Т. (2023). Словотвір назв осіб жіночого роду в українській літературній мові: між нормою і деструкцією. *Культура слова*, 99, 96—111.
- Кримський А., Єфремов С. (1924—1933). *Російсько-український словник*. Київ: Українська академія наук.
- Курило О. (1942). *Уваги до сучасної української літературної мови*. Краків — Львів: Українське видавництво.
- Ніковський А. (1927). *Українсько-російський словник*. Київ: Горно.
- Пилинський М.М. (1976). *Мовна норма і стиль*. Київ: Наукова думка.
- Пилинський М.М., Дзюбишина-Мельник Н.Я., Ленець К.В. (1990). *Взаємодія художнього і публіцистичного стилів української мови*. Київ: Наукова думка.
- Синявський О. (1931). *Норми української літературної мови*. Харків — Київ: Література і мистецтво.
- Тараненко О.О. (2025). *Українська літературна мова кінця ХХ — першої чверті ХХІ ст.: стан і тенденції розвитку, I*. Київ: Український мовно-інформаційний фонд.
- Шевельов Ю. (2008). *Вибрані праці: у 2 кн.* (кн. 2). Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».
- Шевельов Ю. (1951). *Нарис сучасної української літературної мови*. Мюнхен: Видавництво «Молоде життя».
- Chudziński P. (2007). *Słownik wiedzy o mediach*. Bielsko Biala.
- Coseriu E. (2007). *Textlinguistik: eine Einführung*, 4. Aufl. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Deuze M. (2004). What is Multimedia Journalism. *Journalism Studies*, 5 (2), 139—152.
- Esser F. (1999). Tabloidization of News. A Comparative Analysis of Anglo-American and German Press Journalism. *European Journal of Communication*, 14, 3, 291—324.
- Gajda S. (2001). Nowe społeczności dyskursywne a edukacja komunikacyjna. *Zmiany w publicznych zwyczajach językowych* (s. 7—13). Warszawa: BV.
- Habrajka G. (2004). *Wprowadzenie do gramatyki komunikacyjnej, I*. Łask.
- Janus J. (2010). Tabloidization of television news language, “Oblicza Komunikacji”. *Tabloidization of language and culture*, 161—175.
- Kępa-Figura D. (2010). Linguistic dimensions of tabloidization — a case study, “Oblicza Komunikacji”. *Tabloidization of language and culture*, 127—134.
- Kłosińska K. (2009). *Formy i normy, czyli poprawna polszczyzna w praktyce*. Warszawa: BV.
- Markowski A. (2006). *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*. Warszawa.
- Maślanki J. (Ed.). (1976). *Encyclopedia of knowledge about the press*. Wrocław — Ossolineum.

- Mikołajczuk A. (2000). Problem ocen w analizie wybranych polskich nazw uczuć z klasy semantycznej GNIEWU. *Acta Universitatis Wratislaviensis*, 2229. *Język a kultura*, 14, 117–134. Wrocław.
- Mozer M. (2020). Is a Ukrainian Standard of the Russian Language on the Agenda? *Kyiv-Mohyla Humanities Journal*, 7, 185–196.
- Nowakowska-Kempna I. (1986). *Konstrukcje zdaniowe z leksykalnymi wykiadnikami pre-dykatyw uczuć*. Katowice: Uniwersytet.
- Sartori G. (2007). *Homo videns. Telewizja i postmyślenie*. Warszawa.
- Skrabacz A., Lewińska-Krzak M. (2022). Wpływ rewolucji cyfrowej na rozwój społeczeństwa informacyjnego. *Roczniki nauk społecznych*, 14 (50), 1, 12–21. <https://doi.org/10.18290/rns22501.12>
- Skudrzyk A. (2005). *Czy zmierzch kultury pisma? O synestezji i analfabetyzmie funkcjonalnym*. Katowice.
- Wolny-Zmorzyński K., Kaliszewski A., Furman W. (2006). Journalistic Genres. *Theory, practice, language* (s. 110–123). Warszawa: Academic and Professional Publishing Houses.
- Wytrębowski J. (2009). O poprawności językowej publikacji naukowo-technicznych. *Zagadnienia naukoznawstwa*, 1 (179), 1–10.

Статтю отримано 17.06.2025

REFERENCES

- Bulakhovskyi, L. (1977). Historical commentary on the Ukrainian literary language. *Bulakhovsky L. Selected works: in 5 vols.* (Vol. 2, pp. 217–569). Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Chudzinski, R. (2007). *Dictionary of media knowledge*. Bielsko Biala (in Polish).
- Coseriu, E. (2007). *Text Linguistics: An Introduction*, 4th ed. Tübingen: Gunter Narr Verlag (in German).
- Deuze, M. (2004). What is Multimedia Journalism. *Journalism Studies*, 5 (2), 139–152.
- Esser, F. (1999). Tabloidization of News. A Comparative Analysis of Anglo-American and German Press Journalism. *European Journal of Communication*, 14, 3, 291–324.
- Gajda, S. (2001). *New discourse communities and communication education. Changes in public language habits* (pp. 7–13). Warszawa: BV (in Polish).
- Habrajaska, G. (2004). *Introduction to communicative grammar*, 1. Łask (in Polish).
- Janus, J. (2010). Tabloidization of television news language, “Oblicza Komunikacji”. *Tabloidization of language and culture*, 161–175.
- Karavanskyi, S. (1998). *Practical dictionary of synonyms of the Ukrainian language*. Kyiv: Akademia (in Ukrainian).
- Karavanskyi, S. (2016). *Russian-Ukrainian dictionary of complex vocabulary*. Lviv: BaK (in Ukrainian).
- Karpilovska, E.A., Kysliuk, L.P., & Klymenko, N.F. (2017). *The impact of social changes on the development of the Ukrainian language*. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Burago (in Ukrainian).
- Karpilovska, E.A., Kysliuk, L.P., & Klymenko, N.F. (2024). *The system and structure of the Ukrainian language in the functional-stylistic dimension*. Kyiv: Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy. Retrieved April 15, 2025 from <https://surl.li/tgqvlb> (in Ukrainian).
- Kepa-Figura, D. (2010). Linguistic dimensions of tabloidization — a case study, “Oblicza Komunikacji”. *Tabloidization of language and culture*, 127–134 (in Polish).
- Kłosinska, K. (2009). *Forms and norms, or correct Polish in practice*. Warszawa: BV (in Polish).
- Krymskyi, A., & Yefremov, S. (1924–1933). *Russian-Ukrainian dictionary*. Kyiv: Ukrainska akademiia nauk (in Russian, in Ukrainian).
- Kots, T. (2023). The word formation of feminine names in the Ukrainian literary language: between norm and destruction. *Kulture of the word*, 99, 96–111 (in Ukrainian).
- Kurylo, O. (1942). *Notes on the modern Ukrainian literary language*. Krakow — Lviv: Ukrainske vydavnytstvo (in Ukrainian).

- Markowski, A. (2006). *Culture of the Polish language. Theory. Lexical issues*. Warszawa (in Polish).
- Maślanki, J. (Ed.). (1976). *Encyclopedia of knowledge about the press*. Ossolineum — Wrocław (in Polish).
- Mikołajczuk, A. (2000). The problem of evaluation in the analysis of selected Polish names of feelings from the semantic class of GNIEW. *Acta Universitatis Wratislaviensis, 2229. Language and culture, 14*, 117—134. Wrocław (in Polish).
- Mozer, M. (2020). Is a Ukrainian Standard of the Russian Language on the Agenda? *Kyiv-Mohyla Humanities Journal, 7*, 185—196.
- Nikovskiy, A. (1927). *Ukrainian-Russian dictionary*. Kyiv: Horno (in Ukrainian, in Russian).
- Nowakowska-Kempna, I. (1986). *Sentence constructions with lexical exponents of predicates of feelings*. Katowice: University (in Polish).
- Pylynskyi, M.M. (1976). *Language norm and style*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Pylynskyi, M.M., Dziubyshyna-Melnyk, N.Ya., & Lenets, K.V. (1990). *Interaction of artistic and journalistic styles of the Ukrainian language*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Sartori, G. (2007). *Homo videns. Television and postthinking*. Warszawa (in Polish).
- Shevelov, Yu. (1951). *An Essay on the Modern Ukrainian Literary Language*. Miunkhen: Vydavnytstvo “Molode Zhyttia” (in Ukrainian).
- Shevelov, Yu. (2008). *Selected works: in 2 books (Book 2)*. Kyiv: Vydavnychiy dim “Kyievo-Mohylianska akademii” (in Ukrainian).
- Skrabacz, A., & Lewińska-Krzak, M. (2022). The impact of the digital revolution on the development of the information society. *Annals of social sciences, 14* (50), 1, 12—21. <https://doi.org/10.18290/rns22501.12> (in Polish).
- Skudrzyk, A. (2005). *Is the twilight of writing culture? On synesthesia and functional illiteracy*. Katowice (in Polish).
- Syniavskiy, O. (1931). *Norms of the Ukrainian literary language*. Kharkiv — Kyiv: Literatura i mystetstvo (in Ukrainian).
- Taranenko, O.O. (2025). *Ukrainian literary language of the end of the 20th — first quarter of the 21st century: state and development trends, I*. Kyiv: Ukrainskyi movno-informatsiynyi fond (in Ukrainian).
- Wolny-Zmorzyński, K., Kaliszewski, A., & Furman, W. (2006). *Journalistic Genres. Theory, practice, language* (pp. 110—123). Warszawa: Academic and Professional Publishing Houses (in English, in Polish).
- Wytrębawicz, J. (2009). On the linguistic correctness of scientific and technical publications. *Issues of science studies, 1* (179), 1—10 (in Polish).
- Yermolenko, S.Ya., Bybyk, S.P., Kots, T.A., Siuta, H.M., & Chemerkin, S.H. (2013). *Literary norm and language practice*. Nizhyn: Aspekt-polygraph (in Ukrainian).

Received 17.06.2025

Tetiana Kots, Doctor of Philological Sciences, Senior Researcher,
Leading Researcher in the Department of Stylistics,
Language Culture and Sociolinguistics
Institute of the Ukrainian Language of the National Academy
of Sciences of Ukraine
4 Mykhailo Hrushevskyi St., Kyiv 01001, Ukraine
E-mail: tetyana_kots@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4622-9559>

**DYNAMICS OF THE LITERARY NORM IN TEXTS
OF MODERN UKRAINIAN MEDIA RESOURCES:
FUNCTIONAL-STYLISTIC DIMENSION**

The article considers theoretical problems of the literary norm at the current stage of the functioning of the Ukrainian language in the pan-Slavic context and in the conditions of digitalization of the media space. Changes in the definition of the criteria for the normativity of linguistic units are analyzed, the principles of their value perception in society are emphasized, taking into account intralinguistic and extralinguistic sociocultural factors of the national space. Norm-forming tendencies are traced in three main directions: strengthening the author's position in the text, expressivization of the journalistic style and its influence on book varieties of the language, simplified standards in the choice of linguistic units.

Strengthening the author's position in the text has its disadvantages and advantages. Among the disadvantages: the spread of language errors, the actualization of a part of the language resource limited by the author's worldview, the risks of using artificial units that contradict the phonetic, morphophonemic, lexical, and stylistic laws of the Ukrainian language. The advantages include the autochthonization of the lexicon as a result of changing the functional capabilities of the rarely used, colloquial, and dialectal fund of the Ukrainian dictionary.

A global trend is the expressivization of texts of various styles and genres, which in Ukrainian realities is enhanced by internal tension in society due to wartime. The leading role in changing the priorities of the norm is played by the journalistic style, which transfers its main impulse of expressivization to all varieties of literary language, changing the balance of bookishness-conversationality-emotionality in conservative styles — scientific, religious, etc.

A manifestation of simplified standards in language is the advantage of visual and audio images over verbal expression in the digital environment, which provokes fragmented thinking; copying foreign language units while preserving Latin graphics, and unjustified imitation of units from the English language.

Keywords: *literary norm, norm-setting, functional trends of the language resource, interaction of styles, evaluation, expressivization, simplified language standards.*